

İTÜ EVİ
CUMARTESİ SÖYLEŞİLERİ
“AÇLIK VE YOKSULLUK”

Konuşmacı: Prof. Dr. Ali ERYILMAZ

31.01.2009

---&---

ERSİN ZİHNİOĞLU- Sayın konuklarımız; hoş geldiniz. Şahsım ve Yönetim Kurulu adına hepinize tekrar hoş geldiniz diyorum. Bir sürprizimiz var size.

(İTÜ Marşı çalındı)

ERSİN ZİHNİOĞLU- Bu sürprizimiz İTÜ Marşıydı. Arkadaşlar bu marşı temin etmişler Teknik Üniversiteden. Size İTÜ Marşını dinletelim dedik, Teknik Üniversite Marşıdır, bilginiz olsun.

Bugünkü konuşmacımız, daha evvelden de bildiğiniz bir arkadaşımız, eksik olmasın, yine bizi kırmadı; Prof. Dr. Ali Eryılmaz bugün konuşmasını yapmak üzere geldi. Kendisine tekrar teşekkür ediyoruz.

Bugünkü konumuz “*Açlık ve Yoksulluk.*” Hatırlamayanlar, yeni gelenler için kısa bir bilgi vereyim: Sayın Ali Eryılmaz, 1967 yılında Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesinden mezun oldu. 1970 yılında 1 yıl New York'ta dil eğitimi aldıktan sonra, California Üniversitesi Davis'te mastır ve doktorasını tamamlayıp, bu üniversitede asistanlık yaptı. 1978 Eylül ayında Türkiye'ye döndü ve Tarım Bakanlığında göreve başladı. 1980 yılında Daire Başkanı, 1990 yılında Genel Müdür Yardımcısı, 1992 yılında Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürü oldu. 1997 yılında kendi isteğiyle emekli oldu. 1989 yılında doçent, ekonometri, 1998'de iktisat profesörü oldu. Gazi Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesinde yarı zamanlı öğretim üyesi olarak iktisat ve işletme dersleri verdi. 1997 yılında kurucu öğretim üyesi ve İktisat Bölüm Başkanı olarak Atılım Üniversitesinde görev aldı. Aynı üniversitede ayrıca Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdür Yardımcısı, Meslek Yüksekokulu Müdürü, fakülte ve üniversite yönetim kurulu üyeliği ve senatörlük görevinde bulundu. Halen Lefke Üniversitesinde yarı zamanlı öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Maliye Bakanlığı Vergi Konseyi üyesi olmakla birlikte, Tarımsal Geliştirme, Eğitim ve

Sosyal Dayanışma Vakfı TARGEV Yönetim Kurulu Başkanıdır, evli ve iki çocuk babasıdır.

Buyurun Ali Hocam, sizi kürsüye davet edeyim.

Prof. Dr. ALİ ERYILMAZ (TARGEV Yönetim Kurulu Başkanı)- Efendim, herkese iyi günler diliyorum. Tekrar burada olmaktan keyif duyuyorum. Sanıyorum bir iki toplantıya daha gelirim, üye olurum.

Nereden çıktı bu açlık, sefalet? Halbuki önümüzde ekonomik, finansal kriz var, Ergenekon soruşturması var, mahalli seçimler var, İsrail'in Gazze'ye müdahalesi var, hatta Sayın Başbakanımızın Davos'taki çıkışları var, Amerika Birleşik Devletlerinde Obama'nın Başkan olması var. Bunun gibi önemli konular varken, açlık, sefalet, yoksulluk nereden çıktı, niye bunu konuşuyoruz? Belki de bu biraz önce tırnak içerisinde söylediğim çok önemli konuların dışında, az önemli gördüğümüz, ama insanoğlu için gerçekten büyük önem arz eden bazı konulara da dönüp bir bakmakta yarar vardır diye düşündük, onun için bu konuyu bugün burada alıyoruz.

Hepimiz biliyoruz ki, insanoğlunun temel ihtiyaçlarının en başında gıda ve beslenme gelmektedir. Çünkü, doğduğu andan öldüğü ana kadar bunsuz yapması, bunsuz yaşaması, hayatını idame ettirmesi, sürdürmesi mümkün değil.

Acaba ülkemizde niye bu konuya el attık, niye bu konuyu gündeme getirdik; bu resimler bize bazı ipuçları verebilir diye düşünüyorum. Ülkemizdeki tüm insanlar, acaba yeteri kadar beslenebiliyorlar mı, yeteri kadar gıda alabiliyorlar mı, yoksa bir kısmı hâlâ akşam yatağına aç mı gidiyor? Hatta yeteri kadar beslenemiyor mu, tam aç gitmese bile, sağlıklı bir beslenme yapabiliyor mu? Peki, dünyadaki durum nasıl? Dünyadaki duruma da bir göz atmamızda yarar var. Yaşayan tüm insanların ihtiyacı kadar gıda üretebiliyor muyuz veya eğer yaşayan tüm insanların ihtiyaçlarını giderecek kadar gıda üretiyorsak, neden açlık var, neden yeteri kadar beslenme sağlanamıyor? Açlık ve yoksulluk arasında acaba bir ilişki var mı? Bazı insanlar ve bazı ülkeler, diğerlerine nazaran daha yoksuldurlar, acaba niçin?

Bazen bakıyoruz, milli gelir düzeyi bazı ülkelerin veya kendi ülkemizi ele aldığımız zaman, milli gelir düzeyi oldukça iyi olsa bile, bir kısım kesimin, bir grup insanların yoksullukla boğuştuğunu, yeteri kadar gıda alamadığını, beslenemediğini görüyoruz. Acaba gelirin bölüşümünde mi bir problem var, gelir bölüşümü mü adaletsiz? Bu ve benzeri konuları bugün burada mümkün merteye teknik olmanın

dışında, bir sohbet havası içerisinde sizlerle paylaşmayı düşündüm. Başlangıçta da söylediğim gibi, amacım, bilgi aktarmaktan ziyade veya teknik olarak bir tartışmadan ziyade, bir farkındalık yaratmak, yaşadığımız toplumun ülke olarak, dünyada yaşayan bir insan olarak, yine dünyanın diğer insanların problemleriyle biraz daha hemhal olmak şekliyle düşündüm.

Ancak, yine de konunun gereği olarak birçok rakamlar, istatistikler havada uçuşacak, bunun için affınıza sığınırım, ama başka türlü de bazı kavramları, bazı gerçekleri ifade etme zorluğumuz var diyorum. “Tok olan, cümle cihanı tok sanır; aç olan, cihanda ekmek yok sanır.” Gerçekten çok güzel bir ibare. Tabii buna benzer pek çok şeylerimiz var. “Tok, acın halinden ne anlar?” Aşağı yukarı aynı anlama gelen bu ifade de bizi şuraya götürüyor: İnsanoğlu, tarih boyunca mahşerin 4 atlısı olan 4 sorun ile karşılaşmış, endişeyle karşılaşmıştır. Bunlar, yoksulluk, sefalet ve ölümle birlikte açlık. Bunun gayet anlaşılabilir nedenlerinin olduğunu hepimiz biliyoruz. Bunları ayrıca anlatmaya gerek yok, çünkü insan hayata tutunabilmek için ve varlığını devam ettirebilmek için mutlaka karnını doyumak zorundadır. Biz belki kıyafetlerimizde önemli fedakârlıklarda bulunabiliriz, yaşadığımız ortamda, mekânda birtakım şeylere katlanabiliriz, ama katlanamayacağımız bir şey varsa, o da açlıktır, yeteri kadar gıda alamama olayıdır.

Dahası, sadece açlık değil, açlığın ötesinde, yani karnımızı doyumak yetmiyor; insanın hayatını anlamlı kılacak ekonomik, siyasi, kültürel ve sanatsal faaliyetlere katılabilmesine ve üretim yapabilmesine, değer yaratabilmesine, birtakım katma değerler yaratabilmesine imkân sağlayan bir şey var, o da sağlıklı olmasıdır. Sağlıklı olabilmenin ön şartı da yeterli ve iyi beslenmektir.

Değerli misafirler; dünyada her yıl 9 milyon insan açlık ve yetersiz beslenmeden ölmektedir. Bunların 5 milyonu çocuk, yıllık. Gerçekten son derece çarpıcı, ama acı rakamlar bunlar.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü FAO, geçtiğimiz aralıkta bir rapor yayınladı ve bu raporda diyor ki, “*Bu yıl gıda fiyatlarındaki beklenmeyen çok yüksek artışlar nedeniyle 40 milyon ilave insan daha açlığa mahkûm edilmiştir.*” Demek ki geçtiğimiz yıllarda gıda krizi olarak da tüm dünyada tartışılan, gündeme gelen bir olay bu, gıda fiyatlarında çok ciddi artışlar meydana gelmiştir, yüzde 100’leri geçen artışlar meydana gelmiştir. Sadece bu nedenle 40 milyon ilave insan daha, daha önceki aç

ve yetersiz beslenenlerin safına katılmıştır. Böylece 2007'de dünyada 923 milyon olan yetersiz beslenen insan sayısı 963 milyona çıkmış, yani 1 milyara yaklaşmıştır.

Peki, bu insanlar nerede? Bu aç ve yetersiz beslenen insanların 907 milyonu gelişmekte olan ülkelerde yaşamakta. Peki, hangi gelişmekte olan ülkelerde diye baktığımızda, bunların yüzde 65'i 7 ülkede yaşıyor: Hindistan, Çin, -Çin bu kadar hızlı büyüyen bir ekonomiye sahip, yıllık yüzde 7 ile 11 arasında değişen bir ekonomik büyümeye sahip, ama aşağıdan geliyor, fakirlik ve yoksulluk o kadar çok ki; evet, gerçekten son 20 yıl içerisinde Çin ekonomisi inanılmaz başarılarla imza atmıştır- Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Bangladeş, Endonezya, Pakistan ve Etiyopya. Yani, dünyadaki tanımlanan aç insanların yüzde 65'i bu 7 ülkede yaşıyor. Demek ki eğer biz bu ülkelerde birtakım iyileşmeler sağlayabilirsek, dünyadaki açlık sorununun giderilmesinde, ortadan kaldırılmasında da çok önemli mesafeler almış olacağız. Alanımız daralıyor.

Bir diğer rakam vereyim: Dünyadaki açlık çekenlerin yaklaşık 2/3'ü Asya'da, ki 2007 yılında 583 milyonu Asya'da yaşıyor ve Afrika'da Sapsahara'da yaşıyor. Sapsahara'daki, Afrika'daki her 3 kişiden biri -ki bu 2007 yılında 236 milyon- kronik açlığa mahkûm. Yani, genel nüfusa göre en yüksek oran bu. Sayısal olarak da baktığımız zaman, bu açlıkta sürekli yukarıya giden veya yetersiz beslenmede sürekli yukarıya giden bir durum söz konusu. Özellikle kronik çatışmaların sonucu olarak Kongo Demokratik Cumhuriyetinde bakınız nasıl bir gerçekleşme olmuş: 2003-2005 yılları arasında 11 milyon olan aç insan sayısı, 43 milyona çıkmış bu ülkede. Yani, aç ve yetersiz beslenenlerin oranı yüzde 29'dan yüzde 76'ya çıkmış.

Latin Amerika ve Karayipler'e baktığımız zaman, açlığın önlenmesinde son 10 yıllarda en başarılı olan bölgelerden birisi olarak görülüyor idi. Ancak, son birkaç yılda ortaya çıkan çok hızlı artan gıda fiyatları, maalesef burada da saati biraz tersine çevirme gibi bir durumu ortaya koymuştur. Bu alt bölgedeki açların sayısını 2007 yılında gıda fiyatlarındaki bu beklenmeyen çok yüksek artışlar, 51 milyona çıkarmıştır aç insanların sayısını.

Yakındoğu ve Kuzey Afrika, Avrupa, bu yönden en şanslı bölgelerden birisi, daha doğrusu yetersiz beslenmenin en az yaşandığı bölgelerin başında yer alıyor. Ancak, burada da gerek Afganistan ve Irak savaşları ve gerekse artan gıda fiyatları,

1990-92'de 15 milyon olan sayıyı, yani Kuzey Avrupa ve Yakındoğu'da bakınız, 2007 yılında 15 milyondan 37 milyona çıkarmıştır.

Peki, ülkemizde durum nasıl? Çok kötü değil gerçekten. Bugün ülkemizde de önemli düzeyde açlık sorunu yaşanmamasına rağmen, belli bölge ve kesimlerde dengesiz ve yetersiz beslenme, halkımız için bir tehdit olarak orada durmaktadır. Yani, biz bunlardan uzağız diyemiyoruz. Ülkemizde yeterli gıdaya ulaşamayan insan sayısının 13 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. Tabii buradaki halen 6,5 milyon kişi, yeterli protein almıyor, aşağı yukarı 10 milyon kişi de düşük kalori almaktadır. Yapılan çeşitli araştırmaların ortaya koyduğu, yapılan anketler vesairelerle ortaya konulan rakamlar bunlar.

Tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizde de açlık ve yetersiz beslenmenin temel sebebi, nüfus artışı değildir. Çünkü, ilk aklımıza gelen, bizim doğal olarak "bu kadar nüfus artarsa, dünyada olacağı budur" gibi bir önyargıya ulaşabiliriz ki, temel sebep bundan ziyade, yoksulluktur ve gıdaya ulaşımın önündeki engellerdir. Yani, nüfus artışının mutlaka hiç etkisi yoktur anlamında söylememekle beraber, temel sebebi o değildir. Türkiye'de TÜİK, eski ismiyle Devlet İstatistik Enstitüsü, hane halkı gelir ve tüketim harcamaları araştırmalarına dayalı olarak yoksulluk çalışmaları yapmaktadır. İsterseniz onlara bir göz atalım, Türkiye'de ne olmuştur bu yoksullukla ilgili rakamlarımız; en önde oturanların görebileceği, arkadakilerin de görmesine imkân olmayan bir tablo.

Efendim, yoksulluğun teknik tanımını kısaca yapmakta yarar var. Herkese göre değişen, ancak yine de yoksulluk dediğimiz zaman, çok değişik açılardan bakarak değişik tanımlamalar yapılabilmektedir. Mesela Lipton diyor ki, "özel tüketimdeki yetersizliklere odaklanarak yoksulluğu belli bir düzeyin altında kişi başına özel tüketimin söz konusu olması." Yani, kişi başına özel tüketimin ne kadar az olduğuna bakıyor, kişi başına özel tüketim, ama biz buna tüketim yaklaşımı diyoruz tanım olarak. Ama, diğer taraftan bir başka araştırmacı diyor ki, "yoksulluk, kişilerin ve hane halkının kendileri için uygun göreceklere bir tatmin düzeyini sağlamaya yetecek bir gelire sahip olmamaları." Peki, bunun seviyesini kim koyuyor? O kişi veya hane halkları. Dolayısıyla bu sübjektif yoksulluk dediğimiz bir kavram ortaya getiriyor, objektif değil. Bir diğer tanımlamada da, asgari yaşam standardının gerektirdiği temel

gereksinimlerin karşılanabilmesi için yeterli miktarda gelirin elde edilememesi durumu olarak tanımlanıyor ki, buna gelir yoksulluğu diyoruz.

Dünya Bankası ise, daha genel bir yaklaşımda bulunuyor ve şöyle bir tanımlama yapıyor: “*Yoksulluk, asgari yaşam standartlarına erişememe durumudur.*” Başka bir deyişle yoksulluk, maddi nitelikteki mahrumiyetler nedeniyle kaynaklara ve üretim faktörlerine erişememe ve asgari bir yaşam düzeyini sürdürecektir gelirden mahrum olma durumu diye tanımlamada bulunuyor. Başka, göreceli veya nispi gelir, yoksulluk vesaire de söz konusu olabilir.

Gıda yoksulluğuna baktığımız zaman, Türkiye’de 2005 yılında aşağı yukarı yüzde 1’in altında bir nüfus gıdadan, yani açlık sınırı dediğimiz, açlık sınırındaki bir grubu oluşturuyor. Yıllar içerisinde, 2003 yılında yüzde 1,29’dan 2005 yılında 0.87’ye inmiş, hatta bu devam etmiş, 2007 yılında da düşüşler söz konusu olmuştur. Bu açıktır. Ancak, buradaki bir hususu dikkatinize sunmak istiyorum: Bu 2007 yılında eğer yanlış hatırlamıyorsam yüzde 0.57 civarında yahut yüzde 0.60’larda olsun, öyle bile olsa, nüfusla oranladığımız zaman, sayısal mutlak değer olarak ne kadar insanın hâlâ Türkiye’de de aç olduğunu görüyoruz, her ne kadar oran çok düşükse de. Gıda artı gıda dışı harcamalara dayalı olarak söz konusu rakama baktığımızda, Türkiye’de 2005 yılında yine orada da azalmalar söz konusu, -bunlar araştırma sonuçlarıdır, iki kere iki dört anlamında değildir, ama önemli göstergelerdir- yüzde 20’si hâlâ yoksulluk sınırının altındadır. Ki bu, 2007 yılındaki araştırmaya yüzde 18.56’ya düşmüştür.

Bir başka gösterge, çok önemli gösterge, günlük kişi başı 1 doların altında harcama yapan veya geliri olan kitleler ne kadardır acaba, bizim toplam nüfusun içerisinde diye baktığımız zaman, bu hemen hemen bugün sıfır, Türkiye’deki bu rakam sıfırdır. Türkiye ortalamasını söylüyorum, elbette burada kent ve kırsal ayrımı da söz konusu olduğu için, kentlerde bu oranlar daha düşüktür, yani açlık ve kötü beslenme, kırsal doğru gittikçe bu daha çok artmaktadır.

Bir diğer göstergeyi dikkatinize sunmak istiyorum: Bunlar mutlak değer olarak dolar fiyatı değildir, eşdeğer dediğimiz, eşdeğer pariteden bahsediyoruz biz, buradaki değerler ona göre hesaplanmaktadır. Yani, doların borsadaki o günkü değeri olarak değil de, satın alma gücü paritesi olarak 1 doların Türkiye’deki satın alma gücü paritesiyle Amerika Birleşik Devletlerindeki aynı olmadığı için, bunlar teknik

kavramlardır, girmemize gerek yok. Baktığımız zaman, günlük 2 dolar 15 sentin altında harcama yapanların sayısı hâlâ yüzde 1.55. Hatta günlük 4.3 doların eşdeğer harcama paritesinin altında harcama yapanların ise 2005 yılında yüzde 16 gibi ciddi boyutlarda bir durumu görüyoruz.

Peki, genelde söylediğimiz bu yoksulluk oranlarını sektörler bazında baktığımız zaman, çeşitli sektörlerle göre baktığımız zaman, yine tahmin edeceğimiz ve beklediğimiz gibi, tarım sektöründe yoksulluk en yüksek orandadır, 2005 yılında yüzde 37'dir. Sanayide çalışan fertlerin ve hane halklarının yüzde 9.85'idir yoksulluk oranında olan. Hizmet sektöründe ise bu 8.68'dir.

Değerli arkadaşlarım; bakınız, tarımın, tarımda çalışan ve kırsalda yaşayanlarda yoksulluk oranı 2005 yılında yüzde 38 civarındadır. Daha önceki burada yaptığımız konuşmada bulunanlar hatırlayacaklardır, tarım konusunu tartıştık, Türkiye'de tarımda neden bazı desteklemeler gereklidir diye. Ekonomik olduğu kadar, burada gördüğümüz, şu sosyal eşitsizliğin, adaletsizliğin giderilmesine yönelik olduğu için, tarımda yaşayanların desteklemeye ihtiyaçları vardır diyoruz.

Kırsal alanda yaşayanlarda açlık ve yoksulluk riski daha yüksektir. Hane halkı büyüdükçe, yoksulluk riski artmaktadır. Ne demek bu? Bakınız, 2007'de 3 veya 4 kişiden oluşan hane halklarının yoksulluk oranı, bu 3 veya 4 kişilik bireylerden oluşan hane halklarında yoksulluk oranı yüzde 9.28. Ama, 7 veya daha fazla kişide oluşan hane halklarına baktığınız zaman, Türkiye'de yoksulluk oranının yüzde 42'yi geçtiğini görüyoruz.

Tabii bu rakamlar, sadece rakam olarak kalmaz; yapılacak, alınacak tedbirler, atılacak adımlar ve uygulanacak politikalar yönünden de çok ciddi bize gösterge olarak karşımızda dururlar.

Fertlerin çalışma durumlarına göre de yoksulluk riski değişmektedir. 2007 yılında, yani geçtiğimiz yılda ücretli, maaşlı çalışanlarda yoksulluk oranı yüzde 6.5. Peki, yevmiyeli çalışanlar? Yüzde 27. İşverenlerde yüzde 3.3, kendi hesabına çalışanlarda ise yoksulluk oranı yüzde 23.04. En yüksek yoksulluk riskine sahip olan tarım sektöründe, çalışanlarda yoksulluk oranı 2007 rakamını veriyorum, tabloda 2005 var, yüzde 30.22 civarında.

Bu yoksullukla ilgili verdiğimiz bu bilgileri eğer Türkiye'deki gelir dağılımı istatistiklerine bakarsak, aşağı yukarı birbiriyle örtüşen bazı rakamlar görürüz. 2005

yılında yapılan gelir dağılımı istatistiklerinde, en düşük gelir elde eden nüfusun yüzde 20'si, Türkiye'de 2005 yılında toplam milli gelirin sadece yüzde 6'sını bölüşüyor. Yani, en düşük gelir elde eden yüzde 20, gelirin yüzde 6'sını alıyor. Peki, en yüksek gelire sahip olan 5. bölümdeki, yani en alttaki yüzde 20 ne kadarını alıyor? 2005 yılında yüzde 44'ünü alıyor.

Zaman içerisinde 1994'e göre önemli bir iyileşme, gelir dağılımında, gelir bölüşümünde iyileşme görülse de, halen çok ciddi bir adaletsizlik, gelir dağılımında buradaki tablodan görebiliyoruz.

İktisatta gelir dağılımı eşitsizliğini ölçmeye yarayan Gini katsayısı söz konusudur. Bu Gini katsayısı ne kadar 1'e yaklaşırsa, gelir adaletsizliği o kadar çoktur veya adaletsiz bir gelir bölüşümü vardır. Ne kadar sıfıra doğru yaklaşırsa da, adil bir gelir dağılımını söyleyebiliriz. Türkiye'de zaman içerisinde baktığınız zaman, yüzde 0.50'ye yakın, yüzde 0.40-0.49 arasında değişen ve pek de adil olmadığını gösteren, gelir dağılımının adaletli bir dağılımı olmadığını gösteren rakamları görüyoruz. Bunun yansımaları, biraz önce verdiğim yoksulluk yüzdeleri rakamlarıyla da örtüşmektedir. Yine hatırlayın, nüfusun, bugün istihdamın yüzde 27-28'i tarımda çalışıyor, yüzde 30'u kırsal alanda oturuyor. Milli gelirin ne kadarını alıyorlar; yüzde 9-10'unu. Buradan otomatikman zaten bir sürü istatistiksel hesaplamaları yapmaya gerek yok. Tarımda çalışanlar, ülkenin kırsal alanında yaşayanlar, ülkenin en yoksul, aynı zamanda açlık ve beslenme yönünden de en riskli bölümünü oluşturmaktadırlar.

Bu Türkiye'de; peki dünyada? Bakınız, dünya nüfusunun yarısı bugün için günlük 2 dolardan az bir gelire sahip ve harcamaya sahip. 1,5 milyar insan ise, 1 dolardan daha az bir gelire yaşıyor ve hatta dün akşam Internet'ten elde ettiğim rakamlar var, milyonlarla ifade edebileceğimiz bir kesim ise 50 sentlik bir günlük harcama veya gelir limitinin altında, eğer buna yaşamak diyebiliyorsak.

Yoksulluk ve açlık arasındaki bu yakın ilişki, söylemeye gerek yok, oldukça açık. Bütün bu gelir dağılımı, yoksulluk rakamları vesaireler böyle dururken, son yıllarda ciddi şekilde dünya gıda fiyatlarında çok büyük sıçramalar meydana geldi, füze hızıyla arttı ve birden herkes merak etmeye başladı, Türkiye de dahil olmak üzere, "ne oluyor, bir gıda krizine mi giriyor, sonu nereye gidecek bunun, acaba nüfusu biraz azaltsak mı, nüfus mu çok hızla artıyor?" diye. Gıda fiyatlarındaki bu artış trendi, gerçekten bazı ülkelerde çok ciddi sonuçlara ulaştı. Bakınız, Haiti'de gıda

fiyatlarındaki yüzde 50 ile yüzde 100'lere varan artış sonucunda başbakan koltuğunu kaybetti. Diğer bazı yerlerde insanlar yaralandı, hatta ölümler oldu, isyanlar oluştu.

Gıda ve Kalkınma Enstitüsünden bir araştırmacı, bakınız ne diyor? "Dünya Bankası global gıda fiyatlarının son üç yılda-2006-2007-2008-yüzde 83 arttığını gösteriyor, inanılmaz bir artış bu, gıda fiyatları değerli misafirler.

Yine, Dünya Birleşmiş Milletler Gıda Tarım Örgütü FAO gıda fiyatları endeksi hazırlar ve yayınlar. Bu geçtiğimiz 2008 Ağustos'unda önceki dokuz aylık sürede, aşağı yukarı Ağustos'a kadar sekiz ay, Aralık 2007'den Ağustos 2008'e kadarki dokuz aylık sürede yüzde 45 arttığını söylüyor endeks. Düşünebiliyor musunuz? Mart 2008'de ortalama buğday fiyatları geçen yıl Mart ayında bir önceki yıla nazaran yüzde 138 arttı. Bu diğer şeyler gibi değil, bu bizim her gün yediğimiz ekmeğimiz, aşımız, kalori kaynağı. Sadece bizim mi, hemen hemen tüm dünya için bu geçerli.

Soya fiyatları yüzde 87 aynı dokuz aylık dönemde. Pirinç fiyatları yüzde 74, peki üretim ne oldu? Birleşmiş Milletler Gıda Tarım Örgütü FAO -hububat üretimi 2007 yılında rekor düzeydeydi- "Dünyada insanların ihtiyaçlarına yetecek kadar gıda mevcut, yani talebin 1,5 misli gıda var" diyor. Bunu kim diyor? Gıda ve Tarım Örgütü FAO söylüyor.

Gerçekten, son 20 yıldaki gıda üretimine baktığınız zaman, gıda üretiminin global düzeyde söylüyorum, yüzde 2 büyüdüğünü görüyoruz; aynı dönemdeki nüfus artışıysa, yüzde 1,14 o halde, diğer taraftan yine "Dünya Açlık Programı" diye bir program var. Bu programın yöneticilerinden Josette Sheeran "tezgahlarda yeteri kadar gıda var, ancak fiyatlar insanların tezgahlara yanaşmasına imkân vermiyor" diyor.

Artan nüfus gerçekten bazen önem taşıya bile, açlık ve yetersiz beslenmede bu konularda diğer başka etkenler, diğer başka faktörler de söz konusudur. Eğer sizin gıda satın alacak paranız yoksa, bu ister burada olsun, ister dünyanın herhangi bir yerinde olsun, kimse bizler için gıda üretmez, bunu satın alacak paramız yoksa.

Aynı şey diğer mallar için geçerli değil mi? Adidas Firması eğer paramız yoksa spor ayakkabısı üretmez bizim için, IBM bilgisayar veya diğer ofis makinelerini üretmez. MİGROS hiç kimse için hiçbir şey üretmez, eğer bunu satın alacak paramız cebimizde değilse.

Diğer bir ifadeyle, bunun anlamı son derece açık. Bu problemin çözümünde öncelik yoksulluğun giderilmesi; yoksulluğun yok edilmesidir . Bunu nasıl yapacağız? Yoksulluğa sebep olan etkenleri, faktörleri biz ortadan kaldırırsak, insanların gıdaya ulaşımı da o kadar kolay olacaktır.

Başka etmenler söz konusu dedik, gıdaya ulaşımında; daha doğrusu ulaşmamakta. Bir iki çarpıcı rakam daha vermek istiyorum sizlere. Dünyadaki üretimin yüzde 80'ini, dünya nüfusunun yüzde 20'si tüketiyor değerli arkadaşlarım. Bu bize dünyadaki kaynak dağılımındaki adaletsizliğin çarpıcı bir ifadesi olarak hem sosyal, hem ekonomik, hem de siyasi yapı olarak buna sebep olan siyasi yapı, sosyal yapı bize bunu ortaya koyuyor.

Peki, bu bölümle ilgili bu böyle de, başka faktörler etmenler var mı, elbette var. Gıda israfı, bakınız İngiltere'de toplam yiyeceklerin yüzde 30-40'ı, inanılmaz bir oran bu, hiç yenmiyor, bir şekilde atılıyor. Bozuluyor atılıyor, yenmiyor atılıyor, israf ediliyor atılıyor, yüzde 30-40 arasında.

Yine, İngiltere'de çöpe giden yiyecek miktarı son 10 yılda yüzde 15 artmış, yapılan araştırmalara göre. Bu her yıl çöpe atılan yiyeceklerin tahmini değeri 38 milyar dolar civarında, sadece İngiltere'den bahsediyorum. Tabii, bu israfı sadece bu gıdaların değeri olarak 38 milyar dolarlık gıda çöpe gidiyor diye ele alamayız. Bunun indikasyonları, yansımaları son derece önemli. Niye? Bunun çevresel etkileri vardır değerli arkadaşlar.

Bunların üretiminde kimyasal ilaçlar kullanılıyor ve kimyasal gübre kullanılıyor. Dolayısıyla, doğayı kirletici malzemeler olarak, materyaller olarak o biraz önce söylediğim israf edilen gıdaların üretiminde bunlar kullanılıyor, bunlar da fazdan bir israf olarak karşımıza çıkıyor.

Taşımada biz bunları üretim kaynağından, tüketiciye kadar ülke içinde ve ülkeler arasında taşıyoruz ve taşıma için çok ciddi kaynak israfı yapıyorum, buna gidiyor. Daha fazla bozulmuş, kokuşmuş gıdalar ne yapıyor? Bunu sadece mahallenizden düşünün Mamak Çöplüğü'nden başlayın, bunu ülke dışında dünya olarak düşünün, bu gıdaların fazladan yaratacağı metan gazının, yani sera gazının daha fazla üretimi demektir. Peki, sera gazı o da dönüyor kuraklık, küresel ısınma vesaire olarak, yol, su, elektrik gibi bize geriye dönüyor.

Gıdanın yeteri kadar ulaşamamasında insanlara erişememesindeki nedenlerden birisi de özellikle son yıllardaki gıda fiyatlarındaki artışın en önemlilerinden birisi de arazilerin üretken olmayan faaliyetlerde kullanılması, tarım arazileri, bu ne demek? Üretken olmayan gıda yönünden söylüyorum.

Bakın, biz çok ciddi boyutlarda kahve üretiyoruz dünyada, çay üretiyoruz, çiçek üretiyoruz. Bio yakıt yapımında kullanılacak yağlar, bitkisel yağlar üretiyoruz. Halbuki, biz bunların yerine gıda maddeleri üretebilirdik, ürettiyorduk da. Yine bazı çarpıcı rakamlar vermek istiyorum. Amerika Birleşik Devletlerinde mısır üretiminin son yıllardaki rakamları yüzde 19'u mısır üretiminin bio yakıt için kullanılıyor. Çok ciddi bir rakam, çünkü Amerika Birleşik Devletleri mısır üretiminde dünyada önde gelen ülkelerden birisi.

Bio etenon ve bio diesel olarak ele aldığımız ve son yıllarda ciddi şekilde özellikle petrol fiyatlarının 50-60 dolar seviyelerinin üzerine çıkması sonucunda ne oldu? Birdenbire bio yakıtlara karşı tabii, sera gazı, hava kirliliği, çevre kirliliği vesaire tabi ki bunlar var, ama onu yaparken, onun sonuçlarının da ne olduğu tam belli değil. Ama bu bio yakıtlara olan kayma, son yıllardaki gıda fiyatlarındaki artışın en önemli sebeplerinden birisidir diyebilirim.

Bakınız, Dünya Bankası bir rapor hazırlıyor. Rapor yayınlanmıyor, rapor biraz sümen altında kalıyor. Buna göre bio yakıtlar global gıda fiyatlarının yüzde 75 civarında artmasına sebep olmuştur. Halbuki, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti yaptığı açıklamada, daha önceki açıklamalarında "Bu bio yakıtlara kayma çok önemli bir etken değildir, yani olsa olsa yüzde 3 civarında fiyatları etkilemiştir" dese de Dünya Bankasınca hazırlanan rapor hiç öyle değil" diyor.

Küresel ısınma, çevre kirliliği ihracat odaklı tarımın öncelik alması yine açlık ve yetersiz beslenmeyle önemli faktörler olarak karşımıza çıkıyor. Yeteri kadar tarımsal teknolojik olarak yeterli düzeyde, yüksek düzeyde teknolojilerin kullanılmaması, savaşlar, kuraklıklar, su ürünleri kaynaklarının bütün dünyada olduğu gibi, ülkemizde de aşırı avlanma dolayısıyla bu kaynakların çok ciddi zarar görmesi vesaire. Bunlar çok önemli etken olarak karşımıza çıkıyor.

Peki, israfla ilgili ülkemizde ne var diye bir iki ona bakalım. Türkiye Ziraat Odaları Birliği tarafından hazırlanan bir raporda bakın ne diyor? 1970 yılında 560 bin hektarlık alan, tarım alanı yerleşim ve sanayi alanı olarak kullanılmış. Ne zaman?

1970'te. Peki, 2004'te ne olmuş diye bakıyoruz? 2,8 milyon hektara ulaşmış. Sanayi alanı, konut alanı, vesaire.

Dolayısıyla, bizim 2 milyon hektar civarında bir alanımız ebediyen kaybedilmiştir, çünkü tarım toprağı bir daha geriye gelmiyor. Onun için hepimizin gerçekten yaşadığımız ülkenin ve yaşadığımız kürenin sorumluluklarını taşımamız lazım. Tarım topraklarının tarım dışı kullanımına tepki göstermemiz lazım, bireyler olarak.

Bizim Türkiye'de tarım arazilerimizin aşağı yukarı yüzde 75'i, yani bu da 20 milyon hektar ediyor, toplam 27 milyon hektar falan arazimiz var, erozyona maruz, çok ciddi bir israf bu. Bu alanların birdenbire değil de, yavaş yavaş elden çıkması demektir.

Bir başka rakam, belki içinizde bu konuda görev almış meslektaşlar vardır. Devlet Su İşleri tarafından işletmeye açılan sulama alanlarının 2006 yılı itibariyle toplam alanı 2,5 milyon hektar. Devlet Su İşleri yatırım yapmış, orada çalışmalar yürütmüş. Kanallar, kanaletler vesaire. Bakınız, yapılan bir araştırma "bu alanların Devlet Su İşlerinin yatırım yaptığı, ortaya koyduğu bu alanların yüzde 36'sı, yani 900 bin hektarı çeşitli nedenlerle sulanmamıştır, sulanmamaktadır" diyor.

Bu ne demektir? Bu yıllık 1 milyon tona yakın buğdayı elde etmememiz demektir. Ortalama rakamlar veriyorum, hassas teraziyile ölçmüyorum. Sadece bu nedenle, bitkisel üretimde Türkiye'de hasat taşıma, depolama ve tüketim olarak kayıplarımızın oranı toplam üretimin yüzde 25'i civarında. Bunun parasal değeri aşağı yukarı 13 milyar dolar gibi, rakamlar büyük.

Zirai mücadelenin eğer biz doğru, zamanında ve yeterli zirai mücadele faaliyetleri yürütmezsek, uygun tohumluk kullanmazsak bu da bizim için bir israftır; neden israftır? Elde etmemiz gerekirken, elde edemediğimiz ürün anlamında bir kayıptır ve bunun toplam üretime oranı da aşağı yukarı yüzde 20 civarında. Yetersiz ve uygun olmayan zirai mücadele ve tohumluk.

Gübre kullanımı, değerli arkadaşlarım; Türkiye yıllık 83 kg/hektar gübre kullanıyor, etkili madde bazında söylüyorum. Bu Yunanistan'da 154 kg, Fransa'da 226 kg, İngiltere'de 337 kg, hektar başına. Dolayısıyla, varın siz hesaplayın, bunun ortaya koyduğu israfları.

Yapılan bir araştırma, birçok araştırma şunu söylüyor. “Hayvan hastalıklarından dolayı Türkiye'nin hayvansal üretim, et, süt, vesaire kayıpları 13-14 milyar dolar civarında” diyor. Eğer biz sebepleri azaltabilirsek, geriye çekebilirsek, sonuçları da istediğimiz yöne kaydırabiliriz demektir. Tabii her şey için değil, küresel ısınmaya bağlı olan iklim değişiklikleri gibi, kuraklıkla mücadele edilmesi gibi kolay olmayan tek tek ülkelerin gücünü aşan konulardaysa hepimizin kolektif bir çalışmaya, global düzeyde dünya düzeyinde kolektif bir çalışmaya ihtiyacımız vardır. Nitekim, Kyoto Protokolü dahil olmak üzere sera etkisi yaratan gazların salınımının durdurulması ve sınırlandırılmasıyla ilgili tedbirler alınmaktadır ki, bizim bireyler olarak ve ülkeler olarak bunlara titizlikle uymamız gerekir.

Ne olacak canım, benim bir tane diye düşündüğümüz zaman, 6 milyar insan aynı şekilde düşündüğü zaman, sonuç hiç de uygun olarak karşımıza çıkmıyor. Yoksulluğun giderilmesinde elbette makroekonomik tedbirler gereklidir. İktisadi büyüme yoksulluğun azaltılmasında son derece önemli bir faktördür, bunu hepimiz biliyoruz. Ayrıca, söylemeye gerek yok. Ulusal refahın artışında sadece büyüme, gerekli ama yeterli bir şart değildir, yeterli şart bu artan gelirin bölüşümünün daha adaletli olması için sosyal ve ekonomik politikaların da uygulamaya konulması gerekir.

Tarım arazilerimizin, bir diğer şey, makro ekonominin ve siyasetin mutlaka istikrar içerisinde olması lazım. İstikrarlı olmayan bir makro ekonomi, istikrarlı olmayan bir siyaset ortamı her zaman için yoksulların sayısını artıracaktır; yoksulluğu daha çok sayıda insanların hissetmesine sebep olacaktır.

Tarım kesiminde açlık için söylüyorum, yetersiz beslenme için söylüyorum, tarım kesiminde yeterli yatırım için mutlaka kamu sektörünün ve özel sektörün özendirilmesi ve bunun mutlak sağlanması gerekir.

Yeni metot ve teknolojileri Ar-Ge çalışmalarıyla bir taraftan kendimiz yaratmaya çalışırken, yaratılmışların dışarıdan alınması da önemli bir etken olarak açlığın giderilmesinde karşımıza geliyor.

Son yıllarda tartışma konusu olan bir GDO (Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar) dediğimiz bio teknolojide çok ciddi değişimler, gelişmeler olmuştur. Ancak, bunlar tartışmalıdır. Kuraklığa dayanıklı tohumlar, genlerle oynamak suretiyle kuraklığa, hastalıklara, belli zararlılara dayanıklı tohumlukların üretilmesi söz

konusudur. Ancak, bunlar üretilirken, ortaya çıkacak ilaç ve yan etkileri dikkate alınmalıdır. Eğer bir ilacın yan etkileri kendisinin yaratacağı faydadan çok fazla ise o ilacı almanıza pek gerek yoktur diye düşünüyorum.

Özet olarak çok fazla rakamlar buldum, ama ülkeler geleceğine güvenle bakmak, sağlıklı nesiller yetiştirmek ve güçlü olmak isterler; biz de bunları istiyoruz. Bu amaçla, tarımsal ürünlerimizi iyi değerlendirmek, gıda israfını önlemek, yetersiz ve dengesiz beslenmenin önüne geçmek, açlık çeken veya yetersiz beslenen insanları unutmamak ve açlıkla mücadeleyi sürdürmek zorundayız. Bireyler olarak, toplum olarak, ülke olarak, dünyadaki insanlar olarak. Hem ülke düzeyinde, hem de bir insan olarak .

Çok teşekkür ediyorum, uzunca bir süre kaldım.

Çok zor olmamak kaydıyla sorular sorabilirsiniz, sorduğunuz sorulara cevap vermek mecburiyetinde değilim. Buyurun efendim.

Affedersiniz, burada gelir dağılımında yüzde 20'lik şeyleri verdim, eğer yüzde 1-5-10'luk gelir dağılımıyla ilgili çalışmalarda onlar da var, onlara baktığınız zaman durum çok daha vahimdir. Burada iyi kötü işte yüzde 44'ünü alıyor, kim alıyor? En çok gelir elde edenlerin yüzde 20'si diyor. Bakın, yüzde 10'luk dilimlere baktığınız zaman, son en yüksek geliri elde eden yüzde 10'luk dilim gelirin yüzde 33'ünü alıyor.

Yetmedi, bir de yüzde 5'e bakalım. En yüksek gelir elde eden yüzde 5'lik kısım toplam gelirin 2005 yılında yüzde 18'ini alıyor. Peki, en düşük yüzde 5'lik dilim ne alıyor derseniz, hava alıyor. Yüzde 0,78'ini alıyor, yüzde 1'i bile değil.

ŞAFAK OKTAY (Çevre ve Ağaçlandırma Derneği Başkanı)- Merhaba Hocam; teşekkür ederiz verdiğiniz bilgiler için. Ben de meslektaşınızım. Bu küresel ısınma konusunda bayağı bu Birleşmiş Milletler Çevre Programını da sıkıştıran bir insanım. Bu yıl, şu aralarda Türkiye'de de bazı önlemler alınması için, bayağı Başbakanlığa da baskı yaptık.

Dağların ağaçlandırması, ovaların ekilmesi konusunda bir adım atıldı. Yani, şimdilik yağışlarımız bu sene bayağı iyi gidiyor gibi. Ama tabii, bu küresel ısınmayı biraz durdurduk, ama şimdi küresel ekonomik kriz başladı. Ekonomik krizi nasıl durdurabiliriz Hocam, birkaç cümleyle.

Prof. Dr. ALİ ERYILMAZ- Ben onu durdursam işim bitti. Benim bir şey yapmama gerek yok. O zaman, başbakan da yapmazlar o zaman.

Öğrencilik yıllarımızda çok konuştuğumuz bir şey vardı. “Şu saç dökülmesine bir çare bulsak, ne kadar çok zengin oluruz” diye. Şafak Hanım, bu iş ona benziyor.

Küresel kriz tabii çok değişik şey var ama, benim gördüğüm belli bir şeye dayanarak söylemiyorum bunu. İçgüdüsel okumalar, kafamdaki yaptığım tabirlerle söylüyorum. Ciddiden bir ekonomik kriz ve mali kriz var da, bunun sonucunda ilk etapta ne oldu biliyor musunuz? Petrol dolayısıyla birikmiş olan çok ciddi boyutlardaki Körfez sermayesi yok oldu. Alavere, dalavere dediler bakınız, Amerika Birleşik Devletlerinde olan bu sermayenin çok önemli bir kısmı bu krizde eridi, yok oldu, uçtu. Yani, trilyonlarca dolar bir anda uçtu.

Düşünmekte yarar var diye düşünüyorum. Bu ekonomik krizin kimlere, nasıl geldiği. Bakınız, petrol fiyatları 100 doların üzerine çıktı, arkasından 100'e çıkmaz denildi, 100'e çıktı, arkasından 150'ye çıktı, arkasından geriye döndü, niye çıktı da, niye döndü arkadaşlar? Ne oldu da, yani toplam tüketimimizde mi bir artış oldu petrol ürünlerinin bir artış oldu, yoksa üretimde mi bir azalma meydana geldi?

İşte, aynı şekilde biraz önceki gıda fiyatlarıyla ilgili verdiğimiz rakamlarda da yüzde 100-130-140'lara varan, soyada öyle, diğer yemlerle ilgili şeyler de öyle. Olayları bir konjonktürel olarak ele almakta ve bakmakta yarar var ve bir de uzun dönemli yapısal olarak bakmakta yarar var. Onun için bizim sabaha kadar burada, dediğim gibi zaten cevabını bilsem köşeyi dönmüştüm.

ŞAFAK OKTAY- Ben de bu yine diyorum, insanların bu ekonomik krizi tarımla çözülebilir diye düşünüyorum.

Bakın, sanayi tıkanı, o benzin artışlarını neden indirdiler Hocam? Çünkü, arabaya binmez oldu insanlar; otomobil de almaz oldular. Bakın, otomobil fabrikaları da iflasın eşiğine geldi.

Prof. Dr. ALİ ERYILMAZ- Özür dileyerek, ekonomik krizin bir faydası daha oldu. Türkiye için söylüyorum, Türkiye'de çok yakın zamanlara kadar şöyle bir grup insan vardı. “Kardeşim, siz buğday üretiyorsunuz, devlet de ona destek veriyor, yok 240-250 dolara bize veriyorsunuz, halbuki biz onu dünya piyasalarından alsak, 140-150 dolara dünya Chicago borsasında buğday var, niye biz oradan 140 dolara alabileceğimiz bir şey, burada kalkıp da 250 dolar veriyoruz?” diyorlar.

Şeker pancarı da öyle, öbür bilmem ne de öyle diyordu bazı çok bilmiş “değerli” kişiler. Bunlar bugün yoklar; onlar bugün yoklar, niye yoklar biliyor

musunuz? Herkes, bir dakika, gıda fiyatları arttı, gıda üretiminde önemli sıkıntılar var, birisi ihracat kısıtlamaları getirdiler, istiyorsanız, alabilirsiniz alın, paranız var mı, yok. Onun için bilmem bin nasihatten bir musibet denilir. İnşallah o yönde olumlu katkıları olmuştur.

ŞAFAK OKTAY- Hocam, bir de buğday üretmeyince, ekolojimiz bozuldu. Yağmur, kar bulutlarımız yok oldu. Yani, buğday üretimi, evet dışarıdan satın alabiliriz, ama ekolojiyi satın alamayız, ben saygılar sunuyorum.

Prof. Dr. ALİ ERYILMAZ- Teşekkür ederim.

GÜNGÖR BOZKURT- Bu durumları mevcut hükümet görmüyor mu acaba? 2B arazilerine dediğinize hız veriyor, birincisi.

İkincisi; dünyada eğitim kültürüne göre bir istatistik yaptınız mı, bilemiyorum, eğitim düzeyine göre fakirlik yoksulluk nedir?

Prof. Dr. ALİ ERYILMAZ- Birebir ilişkili.

GÜNGÖR BUZKURT- Değil mi, eğitimsiz ülkeleri, bir de en gelişmiş din olarak İslam dini ve en çok aç da nüfus olarak İslam ülkelerinde ve üstelik de en çok petrol olan ülke de üreten herhalde İslam ülkeleri, toplarsanız. Bunlar hakkında bir bilgi, bu 2B arazileri.

Benim de bir görüşüm var. Artık sanayi bu nüfus artışı hızıyla dünyanın ölmüştür. Daha da tarımdan, özellikle son hükümet, 5-6 senedir Amerika'dan mercimek falan getirtmek benim aklıma hiç uygun gelmiyor; tam tersine eğer tarımı ithal etmezseniz, ihracata da işsizlik sorunu da paralelde çözersiniz. Kesinlikle gelir dağılımı da Türkiye'de çok haksız. Hiç iş yapmayan bir milletvekili 9-10 milyar alıyor, öbür türlü 300-500 bin alıyor, bu kadar aksak, sapık bir gelir dağılımı dünyanın çoğu ülkelerinde yok. Bu benim görüşüm. Bunlar hakkında bilgi verirseniz, teşekkür ederim.

Prof. Dr. ALİ ERYILMAZ- Gıda bugün için gerçekten, gıda üretimi, tarımsal ürünler genelde, ama gıda özelde stratejik bir üretilerdir. İnsanlar için biraz önce söylediğim gibi, otomobilsiz belki yarın herhangi bir şey olsa, herkes otomobillerini evinin önünde bırakabilir, atabilir, satabilir. Bir şekilde uyumaya çalışabilir, ama aç duramaz, aç yaşayamaz, aç çalışamaz, üretmez.

Dolayısıyla, gerçekten tarım onun için önemli bir sektördür. Tarımda çalışanların üretimlerini hem refah düzeylerini artırmak, hem üretimlerini artırmak ve

hem de onları orada tutmak önemli bir hedef olmalıdır. Tabii, bundan şu anlam çıkarılmasını da önce de tartıştım. Orada nüfusun yüzde 30'u oradaysa, hepsi orada hele dursunlar, biz kapatalım da o anlamda söylemiyorum.

2B arazisine girmeyin, onunla ilgili yeteri kadar tartışmalar var. Anayasa Mahkemesinin o konuda verilmiş yargının kararları var, vesaire. Teknik yönden demin kaç defa söyledim. Tarım arazilerimiz geri gelmez arkadaşlar. Bir defa gittiği zaman, ikinci defa yok.

Onun için bireysel olarak kendi bulunduğumuz ortamlarda mutlaka bunun üzerinde durmamız lazım. Dinleyenlerin sabrı azalıyor, başka da soru yok. Ben tekrar sabrınız için teşekkür ederim.

ZEHRA BİLSEL- Yapılan araştırmalarda daha çok kırsal alanların açlık sorunu olduğunu söylediniz. Bu araştırma tabii ki ülkemizde üniversiteler tarafından yapılmış. Dünyadaki verilerle birleştirilerek, bu sonuca varılmış deniliyor.

Ben köyde çalıştım, ilkokul öğretmeniyim. Kırsal alanda yaşayan insan kendi yiyeceğini üretebilir. Tavuğunu besler proteinini alır, sebze meyvesini yaratır, komşusundan alır aç kalmaz, ama kentlerdeki, diğer kentsel alanlardaki alt gelir grubunda yaşayan insanlar onu üretme hakkına da sahip değil, çünkü bahçesi yok. Bir kulübede, bir gecekonduda yaşıyor. Bunlar da daha çok değil midir, açlık oranı?

Prof. Dr. ALİ ERYILMAZ- Tabii, araştırmaları derinlemesine alt kategorileriyle değerlendirmek lazım. Eğer, sadece kırsal kesimi ikiye ayırdık hatırlarsanız, birisi açlık, birisi genel anlamda açlık, artı diğer giderler, yoksulluk diye. Yoksulluğun en yoğun olduğu yerler olarak ve oransal olarak verdim. Yani, kırsal kesimde yaşayanların yoksulluk oranı diğer kesimlerden çok daha fazla, neden? Çünkü, başka gelir elde etme imkânları yok. Ama sizin söylemek istediğiniz işsiz ve gettolarda çalışan veya gecekondularda çalışan kısmını söylüyorsunuz, işsiz veya oraya gelmiş olanlar. Ama bunlar oransal olarak baktığınız zaman, Türkiye'de yoksulluğun, çünkü onlar kentli, zaten kentlide gördüğünüz oradaki yoksulluk oranları, o sizin söyledikleriniz. Yani, büyük kentlerin çevresinde, sanayinin çevresinde olan, ama yeteri kadar işe, aşa ulaşamayanların oranı onlar zaten. Ama kırsal alan gerçek anlamda yoksulluk yaşıyor Türkiye'de.

Özellikle son yıllarda çok ciddi şekilde oradan kaçışın sebeplerinden birisi de bu.

OTURUM BAŞKANI- Hocama verdiği bililer için teşekkür ediyoruz, ayağına sağlık. Sizleri de geldiğiniz için teşekkür ediyoruz. Aşağıda bir ikramımız var, buyurun.

Prof. Dr. ALİ ERYILMAZ- Çok teşekkür ediyorum.

----&----